

טרנספורמציה בדלת האחורית

דו"ח הנשען על עמדה קיצונית ושנויה במחלוקת מעצב את מדיניות הממשלה ביחס לטרנסג'נדרים, ללא כל מודעות או דיון ציבורי. סיפור המחטף האחרון של דינה זילבר

בזמן אמת שינויים אלו. תקשורת פעילה, ארגוני חברה אזרחית ונציגי ציבור צריכים לעמוד על המשמר, לעקוב אחרי תהליכים ולוודא כי כלל הציבור מקבל את ההזדמנות להשמיע את קולו. בשורות הבאות אנו מבקשים לתרום את חלקנו הצנוע לדיון הנעדר, מתוך תקווה כי החזרת הדיון לשדה הציבורי הראוי לו תאפשר – תוך הקשבה ומשא ומתן בין עמדות מגוונות המשקפות את האינטרס הציבורי הרחב – הגעה להכרעות טובות יותר.

הנחות יסוד נחרצות, מחירים בלתי נראים

הדו"ח קובע שורה של הנחיות, ובראשן הקביעה כי ראוי לממשלה ולמוסדותיה להתנהל מתוך ההנחה כי "זהות המגדר של אדם הינה חוויה עמוקה, פנימית ואינדיבידואלית, וראוי יהיה לאפשר לכל אדם להזדהות ולחיות בביטחון במגדר שלו, כפי שהוא תופס אותו מבחינה אישית. זאת, גם כשמגדר זה אינו תואם את רישום המין הנקבע לו בלידתו, והכל מתוך התפיסה כי 'הזכות לממש זהות מגדרית מצויה בלבה של זכות האדם לחירות ולאוטונומיה'".

הנחה זו עצמה – אשר לפיה מגדר הוא עניין סובייקטיבי לחלוטין, ועל החברה להתאים עצמה להגדרה העצמית של כל אדם – המובאת כאן כמושכל יסודי, היא ניסוח

ביוני 2021, ימים ספורים אחרי השבעתה של ממשלת בנט-לפיד, הונח על שולחנם של שרי המשפטים, הרווחה, הבריאות והחינוך מסמך העוסק ביחסם של משרדי הממשלה לאוכלוסיית הטרנסג'נדרים בישראל. ראשיתו של המסמך במינויו של "צוות בינמשרדי" על ידי שר המשפטים ניסנקורן ושר הרווחה שמולי באוקטובר 2020, בראשותה של עו"ד דינה זילבר, אז המשנה ליועץ המשפטי לממשלה. לכאורה, הדו"ח הוא פרי עבודתו של אותו "צוות בינמשרדי", אך כפי שנראה להלן, תוכנו של הדו"ח נכתב כמעט כולו מראש, על ידי זילבר עצמה. אף שלדו"ח השלכות מרחיקות לכת בשורה של היבטים, גיבושו נעשה בהליך נעדר שקיפות ולא נלווה לו כל דיון ציבורי. הדו"ח הוגש כאשר זילבר כבר הייתה אזרחית מן השורה וכבר הוחל ביישומו, אף שמעולם לא אושר רשמית על ידי השרים האחראים.

במציאות מתקנת, קביעת נוהלי רוחב חדשים וקידום תוכניות אסטרטגיות נעשים באופן שקוף ומסודר, תוך מעורבות ציבורית מגוונת, ומתוך נקיטת עמדה של נציגי הציבור. הפרשה שלפנינו משקפת כיצד יכולים משרתי ציבור בכירים להעביר מהלכים בעלי משמעות "מתחת לרדאר", מהלכים שיהיו בהמשך לעובדה שקשה להתווכח עליה. לאזרח הפשוט שאינו בקי ברזי השירות הציבורי, קשה לפעמים לקלוט

ומחזקות מאוד את הנטייה להעדיף את התחושה הפנימית (ולא-פעם: החולפת) על פני הוזהות הביולוגית (מגמת ה"אישוש" המקובלת כיום במערב) – הן גם גוזרות השלכות רוחב על החברה כולה, לא רק בניסוח הטפסים אלא גם באפליה מתקנת, ביצירת הכשרות גורפות לעובדים רבים, ובהקצאת תקנים ייעודיים בשלל גופים ממשלתיים.

כאמור, הנחיות אלו מגיעות ללא שום מעורבות של הדרג הנבחר, בלי שקיפות ובלי אפילו מראית עין של דיון ציבורי, והן מבוססות על הנחות היסוד המקובלות בארגוני קהילת הטרנס, שהיו ככל הנראה הגורם היחיד שבו נועצו מחברי הדו"ח.

הבסיס: כמה?

אף שכל אדם ראוי לכבוד, ברור שהתאמה של כלל שירותי הממשלה לצרכים ייחודיים, קידום העסקה ומינוי אחראים בכל מוסד, ראוי שייעשו רק לטובת פלח אוכלוסייה של ממש, גם אם צנוע בהיקפו – ולא למען מקרים ספורים. האם זהו המקרה שלפנינו?

הדו"ח אינו מספק נתוני רקע עובדתיים, אלא מציין את ההנחה הבאה (עמ' 12):

באשר לגודלה החלקי באוכלוסייה, אומדנים בעולם מדברים על כ-0.6% מהאנשים באוכלוסייה שמזדהים על הקשת הטרנסית. הערכות ארגוני הקהילה בישראל, שפורסמו על ידי מרכז הידע הטרנס, עמותת "מעברים לקשת הטרנסית", הם של כמאה וחמישים אלף איש בישראל.

האם יש קשר בין הערכות "ארגוני הקהילה" ובין המציאות?

תמציתי של עמדה חדשנית ומרחיקת לכת שהתפתחה רק בשנים האחרונות, ואשר נמצאת בקצה ה"שמאלי" של מחלוקת ציבורית, פילוסופית ומדעית עמוקה.

ברוח הנחה זו, המוצגת במפורש בדו"ח כ"אני מאמין" (!) שבבסיסו, הדו"ח ממליץ להקל את ההליך לניתוחי שינוי מין ולקצרו (סעיף 5), ולפשט את ההליך שבו המדינה מכירה בשינוי מין ללא ניתוח (סעיפים 6, 12).

נוסף על כך מנחה הדו"ח את משרדי הממשלה לשורה של פעולות ש"יכילו" את ה"אוכלוסייה" הטרנסית (המירכאות כאן הן בשל ההיבט הכמותי שנדון בו להלן) – שינוי של טפסים ממשלתיים כך שלא תוצג בהם הבחנה "בינארית" בין זכר לנקבה (סעיף 2), קביעת גורם ממונה בכל משרד או יחידה ממשלתית שישמש כתובת לקהילה הטרנסית (סעיף 4), קיום סדנאות לכלל עובדי המדינה הנותנים שירות להכרת האוכלוסייה הטרנסית ולרגישות אליה (סעיף 3) ויצירת כתובת ממשלתית לפניות הציבור הטרנסי בכל מקרה של טיפול לא מותאם (סעיף 11). מעבר לדרישה הכללית מיחידות הממשלה, מציע הדו"ח גם להתאים את הסיוע המשפטי לאוכלוסייה זו (סעיף 8), וכן להעצים את מודעותם, כוחם והכשרתם של עובדים סוציאליים בתחום זה, (סעיפים 15 ו-16).

הדו"ח גם מציע עזרה מיוחדת לטרנסים בהיבט התעסוקתי, בראש ובראשונה בשילוב בשירות הממשלתי (סעיפים 1, 13) ואף ביציאה ממעגלי זנות ובהקלה על אחריות פלילית בהקשר זה (סעיפים 9-10).

להנחיות הללו משמעות מרחיקת לכת. מעבר להקלות שהן דוחפות בהליך שינוי המין ובהכרה בו, המשפיעות בעיקר על מי שנתונים בעצמם בדילמת זהות מגדרית,

המהות: האומנם?

מחברי הדו"ח – למעשה מחברת, כפי שנראה להלן – מבססים את כלל המלצותיהם על הנחת יסוד טיפולית-חברתית, שלפיה ככל שהרצון להזדהות עם מין לא ביולוגי יתקבל ב"אישוש" ובחזיון מצד החברה, כך מצבם הנפשי והחברתי של הטרנסג'נדרים ישתפר. מכאן, שכל אדם בעל רצון טוב יחתור להעמיק "אישוש" זה, ובכך לצמצם את הסבל הנפשי ובייחוד את האובדנות הנפוצה בקרב קבוצה זו.

אלא שהנחה זו עצמה היא יותר עמדה אידיאולוגית מאשר עובדה מוכחת. איננו רוצים להיכנס כאן לשדה המוקשים הסבוך של שאלת האישוש, אף שיש לנו בה עמדה ברורה; שכן זה אינו נושא המאמר. נסתפק באמירה שכיוון שמעולם לא הוכח שאישוש הנטייה הטרנסית ועידודה אכן מוריד במידה ניכרת את הסכנות מפני אובדנות לאורך זמן, מן הראוי לשקול גם את המחירים הלא פשוטים של מדיניות זו. מחירים, שכצפוי מדו"ח שאינו מבוסס על שום דיון ציבורי, אינם מוזכרים בו כלל ונראה שכלל לא הובאו בחשבון.

המחיר העיקרי הוא הרחבת מעגל המזהים עצמם כטרנסים; מעגל שהמחירים והסיכונים הכרוכים בו – כגון שכיחותה של הנטייה האובדנית, והנזקים הבריאותיים הנובעים מאישוש ביולוגי הנעשה באמצעות הורמונים וניתוחים – אינם זוכים לתשומת הלב הראויה. נוסף כי גם אם יוכח שהסתרת המין הביולוגי מועילה לשיפור רווחתו של מי שחוה דיספוריה מגדרית, ואפילו מצילה חיים (כאמור, אנו חולקים על כך), עדיין עומדת השאלה העקרונית – האם המחיר החברתי,

ובכן, בדיקה שערכנו מול משרד הפנים לגבי כמות האנשים שהחליפו את מינם במרשם האוכלוסין מגלה כי בין השנים 2015–2021 רק 600 בני אדם בישראל החליפו את מינם בתעודת הזהות. כמובן, ייתכן שיש אנשים שלא החליפו את מינם במרשם מאחר שהם לא בחרו את המגדר שלהם, ויכול להיות שיש גם אנשים שרצונם לשינוי מגדרי לא היה קבוע או חזק דיו כדי לבצע את הפעולה הביורוקרטית של החלפת הרישום. בכל מקרה, הפער העצום בין 600 ל-150,000 מעמיד בסימן שאלה את ההערכות והאומדנים שמסרו מחברי הדו"ח.

יתרה מזאת: בדו"ח עצמו מופיע מחקר משנת 2019 שבו נטען כי רק רבע מהטרנסג'נדרים בישראל שינו את פרט המין בתעודת הזהות שלהם (לעומת 39% במרשם האוכלוסין). לפי הנתונים ממשרד הפנים, עד שנת 2019 שינו את מינם במשרד הפנים רק 320 איש, ובשנים 2020–2021 נוספו אליהם 280 איש. ההצלבה בין המידע ממשרד הפנים לבין ממצאי המחקר מעלה כי בשנת 2019 היו בישראל 1280 טרנסג'נדרים בלבד.

נראה שמחברי הדו"ח ("הבינמשרדי") לא עשו את המינימום הנדרש כדי לבדוק את הנתונים שנמסרו להם, ופעלו על בסיס מידע לא אמין שהגיע מבעלי אינטרסים. וכך הנתון הזה, שהיה אמור להיות הבסיס לדו"ח, הופך את רוב הדו"ח לתמוה. האם החתירה לשילוב טרנסג'נדרים בשירות המדינה, חתירה שבוודאי תוליד "מכסות" שיש לעמוד בהן, נראית סבירה במקרה של אוכלוסייה מצומצמת כל כך, כפי הנראה רק 0.0002 מאוכלוסיית ישראל?

כפי שיפורט להלן, אכן מצדיק התנהלות כזו? מעבר לכך, ישנה ההשפעה על מעגל המתלבטים ביחס לזהותם המינית. כפי שמוכח מכל בדיקה שנעשתה בארץ ובארצות מערביות אחרות, יש עלייה דרמטית בשכיחות הרצון לשינוי מין מראשית המאה ה-21.

מנתוני GIDS, הגוף הממשלתי בבריטניה שעוסק בענייני זהות ומגדר, עולה שבעוד בשנת 2012 הגיעו לכל מרפאות המגדר 59 נשים ו-77 גברים – בתקופה המקבילה ב-2020 הגיעו אליהן 1,529 נשים ו-711 גברים.¹ רשימת ההמתנה באפריל 2021 כבר הכילה מעל 5,300 בני אדם.² גיל הפונים הנפוץ ביותר בשנה זו ירד ל-15, והבוגרים – בני 18 ומעלה – הם פחות משני אחוזים מתוכם. כלומר, מדובר כמעט אך ורק בנוער, רובו הגדול – נערות. אינדיקציה לעלייה בשכיחות התופעה בארצות הברית עולה ממספר המרפאות לנוער שעלה דרמטית. המרפאה הראשונה נפתחה בשנת 2007 בבוסטון, ונכון להיום יש בארה"ב יותר משישים מרפאות מגדר.³ נתונים דומים של הזדהות כטרנסג'נדרים הגיעו ממדינות נוספות.⁴ שינויי מין בתעודת זהות בישראל הם נדירים כאמור, אבל קצב הגידול שלהם מרשים: לפי רישומי משרד הפנים הישראלי, הם גדלו פי 15 בשש השנים שבין 2015 ל-2021. כללו של דבר: מתופעה נדירה הגענו להצפה של נערים שחושבים שהם בנות, ובעיקר – ובאופן חסר פרופורציה – לשיטפון אדיר של נערות שרוצות להיות נערים, או שמשוכנעות שהן גברים הכלואים בגוף אישה.

יש מי שיאמר שמדובר בעלייה אדירה של אלפי אחוזים שכן כעת יכולים אנשים אלו

סוף סוף לצאת בגלוי ובמוצהר. ואולם פרופסור קנת צוקר, מוותיקי המטפלים בתחום, העיר כבר בשנת 2017 כי "עדיין לא ברור אם העלייה בשכיחות (prevalence) משקפת שינוי אמיתי, או שפשוט נוח יותר לאנשים 'לצאת מהארון' כטרנסג'נדרים בגלל ההכלה החברתית ההולכת וגוברת". הפסיכותרפיסטית ליסה מרצ'יאנו, שעוסקת בתחום הדיספוריה המגדרית מאז 2016 מתבטאת בחריפות רבה ממנו. לדעתה, ההסברים הפרו-טרנסיים לא משכנעים. הפחד שלה ושל אחרים הוא ש"אימוץ זהות טרנסג'נדרית הפך לדרך החדשה ביותר של בנות נוער להביע רגשות של אי נוחות עם גופן – בעיה שנערות מתבגרות חוות בדרך כלל". כלומר, נערה מרגישה רע לגבי המראה שלה, שזו תופעה שכיחה מאוד, ומייד מפרשת זאת כדיספוריה מגדרית. פרשנות בלתי הכרחית זו עשויה להוביל לבלבול ולסבל רב גם במציאות חברתית מכילה – ולעיתים דווקא בה.

דווקא בה – כי כאשר נערה החשה קושי עם גופה מתרגמת זאת לרצון להיות גבר, לתגובה החברתית משמעות רבה ביותר. מצד אחד, תמיכה ו"אישוש" הם רבי ערך, ויכולים למנוע צניחה לתהומות של ייאוש; ומצד שני, כאשר התמיכה וה"אישוש" הם האפשרות היחידה, וכאשר למערכת הבריאות אסור להציע אפשרות אחרת או פרשנות אחרת לחוויה הנפשית, מדובר ב"הסללה" שעלולה להוביל לתהליכים משני חיים ובלתי הפיכים ולסבל מיותר.

כאשר נערה שחשה אי נוחות עם המראה שלה ומפרשת זאת כדיספוריה מגדרית נמצאת בסביבה המעודדת זאת, במערכת בריאות שאסור לה להציע אפשרות אחרת,

מעקב אחרי כתב המינוי, הטיטוטות, התאריכים והתכנים, מלמד שלא רק מהות הדו"ח שערורייתית – אלא גם אופן התגבשותו. למרות ניסיונות להעניק לדו"ח מראית עין של דו"ח מקצועי שגובש בעבודת מטה רבת משתתפים, מתברר שדינה זילבר וצוותה קידמו את הדו"ח הזה תוך זלזול בכל הגורמים שאמורים להכריע בעניינו – הן הציבור הרחב (שהשירות הממשלתי עובד בעבורו) והן הממשלה (שהשירות עובד בשמה).

ראשית, עובדות המסגרת: כתב המינוי של "הצוות הבין-משרדי בנושא הקהילה הטרנסג'נדרית בישראל" ניתן ב-12.10.2020, ודו"ח הביניים נחתם ופורסם בתוך חודשיים, ביום 20.12.2020, מהירות שיא למהלך בעל משמעות רבה כל כך, וזאת משום שביום המוחרת דינה זילבר סיימה את תפקידה במערכת הציבורית. אבל כאמור, היה זה אך ורק דו"ח הביניים. הדו"ח הסופי נחתם גם הוא על ידי דינה זילבר, אז כבר אורחית מן השורה, החתומה כ"משנה לשעבר ליועץ המשפטי", ביוני 2021, ימים אחדים אחרי כניסתו של גדעון סער לתפקיד שר המשפטים. עם דינה זילבר חתום על דו"ח הביניים גם עו"ד דני חורין המצוין כמי שהחליף את זילבר בראשות הצוות.

בהליך ציבורי תקין, לאחר הגשת דו"ח ביניים לשרים הם עוברים עליו, דנים בו, מעירים את הערותיהם ומחליטים אילו מההמלצות ברצונם לאמץ אם בכלל בשלב זה. ההתנהלות בדו"ח זה הייתה שונה למדי וניכרת הדחיפה הרבה להכרה בהמלצות הדו"ח ללא כל דיון של ממש.

ראשית, בנספח 6 בדו"ח הביניים, בסעיף 3, במכתב (שמסומן כטיטה) מיום 9.12.2020 מודיעה עו"ד סיגל יעקבי, ממלאת מקום

המסלול לסירוס כימי ולשלל ניתוחים במימון המדינה, מהיר מאי פעם.

אנו סבורים שככל שנפנה את הזרקור הציבורי לסובלים מדיספוריה מגדרית, נתאים את כל הטפסים רק אליהם ונחתור לכיבוד דקדקני של צורת הפנייה המועדפת על כל אדם, נגרום לכך שהרבה יותר נערים ונערות שמגיעים לגיל הבגרות יוסללו לפתח תחושות שליליות כלפי עצמם וכלפי גופם. הם יחלו בטיפולים הכוללים לקיחת הורמונים של בני המין השני, המובילים לניתוחים לשינוי מין הכרוכים בסיכון לא מבוטל, בסבל פיזי ובטיפולים בלתי-הפיכים, המובילים לעיתים לעלייה בשיעורי הדיכאון והאובדנות. גם ה"מעבר החברתי" – כלומר, בן שמתנהג כבת ולהפך, יוצר בעיות פסיכולוגיות רבות. בהחלט ייתכן שהוא מקבע את הדיספוריה ואף מחמיר אותה.

מצג שווא

גם אם הדו"ח היה מתגבש כתוצאה משיבות סדורות של צוות נרחב, בעבודת מטה שיטתית וראויה, עדיין מדובר בהליך בעייתי: פקידה ממשלתית מייצרת סדר יום בעל משמעות ללא כל החלטת ממשלה, בניגוד גמור להצבעה בכנסת, ובלי שום ביקורת ובקרה על משמעות המהלך ועל השפעתו על החברה והכלכלה. יתרה מכך: המהלך כולו בוצע במחשכים. אלמלא עתירה שהגשנו לבית המשפט העליון בנושא שינוי הטפסים בבנק הדם, ותשובת המדינה שחשפה את "דו"ח הטרנס*פורמציה הממשלתית – תמוז תשפ"א (יוני 2021)" לא היינו נחשפים לדו"ח זה שעל פיו משרדי ממשלה שונים פעלו ופועלים, שכן הוא כלל לא פורסם לציבור עד היום.⁵

תלוי ועומד שעדיין לא ניתנה בו הכרעה, בעניין בג"ץ 18/3148 פלוני נ' שר הפנים", אף שפסק הדין בבג"ץ זה ניתן כבר בחודש מאי 2021, כלומר חודש וחצי לפני חתימת הדוח הסופי.

נראה כי הסיבה היחידה לכך שהדו"ח הפך ל"דו"ח ביניים" היא החשש ששר המשפטים ניסגורון לא יספיק לאשר אותו לנוכח התפרקות הממשלה המתקרבת, וחוסר ביטחון בנכונות של השר החדש, בני גנץ, לאמץ אותו. הדו"ח הפך אפוא ל"דו"ח ביניים" וחיכה בסבלנות לשעת הכושר – שהגיעה עם מינוי השרים ב"ממשלת השינוי", גדעון סער במשרד המשפטים ומאיר כהן במשרד הרווחה. אף שזילבר כבר הייתה פנסיונרית ושדרנית בגלי צה"ל, היא לא שקטה על השמרים ופעלה במלוא המרץ כדי שהשרים הנכנסים יקבלו לידיהם מייד עם כניסתם לתפקיד את ה"דו"ח הסופי", ואף שילבה בו דברי תודה לשרים הללו, אף שללא ספק לא היה סיפק בידם לתרום דבר לדו"ח בימים הבודדים שחלפו מאז כניסתם לתפקיד ועד הגשתו.

זילבר ידעה היטב כי השרים הם רק החותמת לדבריה, אך גם היא הבינה שחתימתה על מסמך בעל משמעות רבה כל כך בשעה שאינה נושאת בתפקיד רשמי היא בעייתית; ולכן היא מציינת שעו"ד דני חורין החליף אותה בראשות הצוות בזמן שהיא יצאה לפנסיה וגם הוא חתום על הדו"ח, אף שהוא אינו כמעמד של "משנה ליועמ"ש".

מסקנות ידועות מראש

אבל הסיפור המעניין באמת איננו התאריכים, וגם לא העובדה שהדו"ח הסופי אינו שונה כמעט בדבר מדו"ח הביניים; שכן

מנכ"ל משרד המשפטים, כי "הצוות הבין-משרדי הגיש את המלצותיו לשרים ביום 20.12.2020 והשרים נאותו לאשר את עיקריי המלצות ולקדם את יישומה". כמו כן, המכתב מכיל הנחיה ישירה לראשי המחלקות במשרד לקדם העסקת טרנסג'נדרים בהתאם להמלצות הוועדה – זאת לפני שאלו אף נידונו על ידי השר, וודאי שטרם אושרו.

בגרסה הרשמית והסופית של אותו מכתב עצמו, שנכתב ביום 22.12.2020, אחרי תאריך הגשת המלצות, מופיע ניסוח שונה מעט – "הצוות הבין-משרדי הגיש דו"ח ביניים לשרים ביום 20.10.2020 [הטעות – או ההטעיה – במקור; ימ"פ] והשרים אמצו את עיקריי המלצות". המלצות עברו אפוא שנמוך ל"דו"ח ביניים", ושאלת קבלת עיקרי המלצות בידי השרים נותרה תעלומה. האומנם קיבלו השרים דאז את המלצות? לא הצלחנו לקבל לכך כל אישור. האינדיקציות מורות אחרת, שכן קשה להאמין שדיון כזה התקיים: הפוליטיקה בערה, ויומיים לאחר התאריך שבו הוגש דו"ח הביניים, נפלה הממשלה.

מדוע הפכו המלצות (לכאורה המלצות הדו"ח כולו) ברגע האחרון ל"דו"ח ביניים"? ומה גרם לעיכוב של חצי שנה מדצמבר 2020 עת הוגש דו"ח הביניים ועד ליוני 2021 עת הוגש הדו"ח הסופי? הרי באותה חצי שנה שחלפה בין הגשת דו"ח הביניים לבין הגשת הדו"ח הסופי, הדו"ח נותר כשהיה. למעשה הדו"ח הסופי הוא העתק-הדבק מדו"ח הביניים, ואין כל דיווח על פגישה נוספת של הצוות. ההעתקה הייתה כה אוטומטית ונטולת ביקורת שבעמוד 22 בסוף סעיף ב מועתק מדו"ח הביניים כי "עוד יצוין הליך

הרב לתוכנו של הדו"ח וליוו את יצירתו מחזון ועד קו הגמר", לאורך כל הדו"ח על נספחיו השונים אי אפשר לאתר מילה אחת שאמר אחד מחברי הצוות. לעומת זאת יש עמודים שלמים של דבריה של זילבר ופקידיה וכן של נציגי ארגוני הטרנסג'נדרים השוטחים את בקשותיהם בשני המסמכים שפורסמו עוד טרם הקמת הצוות הבין-משרדי.

ואולי החמור מכל – המלצות הצוות, אלה שהוגשו בתחילה כ"דו"ח ביניים" ואחר כך כדו"ח סופי, ככל הנראה מעולם לא אושרו על ידי השרים – אבל מכתבים רשמיים מטעם מובילי הצוות יצרו את הרושם שאישור כזה כבר התקבל. וכך, בתשובה לעתירה שהגשנו בנושא שינוי טפסים שהזכרה לעיל, השיבה המדינה שהשינוי נעשה בעקבות המלצות הדו"ח – וזאת אף שבאותה תשובה עצמה היא הודתה שהדו"ח מעולם לא אושר על ידי משרד המשפטים או היועץ המשפטי לממשלה (ומתשובות שקיבלנו לפי חוק חופש המידע, לא קיים כל מסמך רשמי המאשר את קבלת הדו"ח או ממליץ לקבל את מסקנותיו). הרי לנו פטנט נהדר: פקידים מייצרים מסמך מדיניות מהפכני ופועלים על פיו, אף שהדרג שאמור לאשר אותו עדיין לא אישר אותו.

עוד השלכות חברתיות

דיברנו לעיל על ההשפעות הבעייתיות של הקלת הדרך לניתוחי מין (סעיף 5). אך הוועדה גם המליצה על פישוט תהליך שינוי המין במרשם האוכלוסין, כך שהוא "לא ידרוש התייצבות של הפונה בפני הוועדה" (ועדה לשינוי מין). לגבי המלצה זו, אין לנו ספק בעניין יישומה: שר הבריאות דאג, ניצן הורוביץ, דאג לקבלה (אף כי לא פרסם

למעשה, דו"ח הביניים עצמו זהה כמעט לחלוטין למסמך שנכתב יומיים (!) אחרי הקמת הצוות, בידי לשכתה של זילבר, שכותרתו "מצע לעבודת הצוות" (המובא בנספח 4 לדו"ח הביניים). זה לא הסוף. המצע נשלח לחברי הצוות עם סיכומי שתי פגישות שהתקיימו ב-2017 ובאוגוסט 2020 עם ארגוני להט"ב; הסיכומים מפרטים את כל בקשותיהם ומי שמעדיין בהם מגלה שחלק הארי של ה"מצע" הוא שיקוף ישיר של הסיכומים הללו.

הדו"ח הסופי מוקף במלל ובפרוצדורה שנועדו ליצור רושם אחר, רושם של ועדה השומעת קולות רבים והמקיימת עבודה סדורה, שבה כמובן אין מסקנות קבועות מראש. על פי הנאמר בדו"ח עצמו "הצוות במליאתו קיים 3 פגישות מרכזיות, נוסף על פגישות הכנה שקדמו להקמת הצוות, וכן פגישות עבודה בצוותי המשנה בין הכינוסים המרכזיים. חלק מן הישיבות התקיימו בפורום פנימי של חברי הצוות בלבד, וחלק כלל השתתפות והצגה של גורמים שונים שאינם חברים בצוות שביניהם: אנשי אקדמיה ומחקר, נציגות ארגוני הקהילה הטרנסג'נדרית ופעילים חברתיים בתחום, וכן גורמים ממשלתיים מגוונים שעוסקים בנושאים הקשורים לאוכלוסייה הטרנסג'נדרית". אלא שכל הפגישות הללו, אם התקיימו, והגורמים הללו, אם עורבו בהחלטות, נעשו בצורה כה הרמונית וכה חסרת משמעות, שאין שום הבחנה בין מצע העבודה של הוועדה, דו"ח הביניים שלה והמסקנות הסופיות.

אישוש לטענתנו יקבל כל מי שיקרא את הדו"ח מתחילתו ועד סופו. אף שבסוף הדו"ח נכתב "תודה מעומק הלב לחברי הצוות שתרמו מזמנם לדיוני הצוות, יצקו מניסיונם

חשוב לציין כי בית המשפט היה ער לרוחות המנשבות בעולם ושקולן אף נשמע בבית המשפט מפי עדים שרצו להביא לתודעת הציבור את נושא הטרנסג'נדרים (סעיף 11 לגזר הדין). אך בסעיף 12 מגיב בית המשפט על עניין זה ואומר את דברו בבירור כדלקמן:

אנו נכונים לקבל דברי העדים, כמו גם דברי הנאשמת, כי הרגשתה כטרנסג'נדר, היא כשל גבר בכל המובנים, גבר הכלוא בגוף אשה. ברם, ממה ששמענו מפי העדים, במפורש או במשתמע, עולה כי לדעתם, אין על הטרנסג'נדרים חובה לגלות למי שהם מבקשים את קרבתו האינטימית, את העובדה שהם בעלי איברי מין זכריים או נקביים. לזאת לא נוכל להסכים.

מתן תעודה לשינוי מין ורישום תואם במרשם האוכלוסין ובתעודת הזהות על בסיס הגדרה עצמית בלבד – סותרים פסק דין זה והופכים את המדינה לשותפה במעשה ההתחזות וחיוקקה באופן שאדם מהיישוב לא יוכל להתגונן מפניה. כיצד יוכל אדם שנפגע מהתחזות שכזו לטעון כנגד המתחזה בשעה שהוא או היא מחזיקים בידם אישור מהמדינה בדבר זהותם החדשה?

זוהי רק דוגמה אחת להשלכות בעייתיות שלא הובאו בחשבון בהליך המהיר ונטול השקיפות שבו פעלה הוועדה הבינמשרדית. אילו הנחיות אחרות כבר יושמו ללא ידיעת הציבור וללא אישור נבחריו? קשה לדעת. הדו"ח של זילבר ממשיך להתגלגל במשרדי הממשלה וכל פקיד שמעוניין לדעת מהי מדיניות המדינה בעניין הטרנסג'נדרים מגיע לדו"ח זה ופועל ברוחו – מתוך מחשבה שזו המדיניות הרשמית.

רשמית את קבלתה), לפרסמה ברבים ולתרגמה להנחיה משרדית, בטיטת החוזר שפרסם משרד הבריאות ב-26.10.2022. שם נקבע כי הנפקת התעודה לשינוי מין תתבסס על הגדרה עצמית של הפונה ותוגש על גבי טופס לוועדה. המשמעות המעשית היא שכל אדם שרוצה לשנות את מינו בתעודת הזהות יכול לכתוב דוא"ל לוועדה, להצהיר שכך הוא מגדיר את עצמו, כך הוא חש וכך הוא מתנהג, ובתגובה הוא יקבל תעודה רשמית המאפשרת לו לשנות את מינו בתעודת הזהות.

גם כאן ניכר שלצד הדאגה לתחושת הקבלה של אוכלוסיית הטרנסג'נדרים, לא הייתה חשיבה על ההשלכות החברתיות. למין הרשום יש השלכות כלכליות ומשפטיות רבות החורגות מכניסה לתאי שירותים. נקודות זכות במס הכנסה, יציאה לפנסיה, אורך השירות הצבאי, מקצים בתחרויות ספורט – נקבעים כולם בהתאם למין, שעד כה היה בגדר נתון שאינו נתון לבחירת האדם.

מכאן, כמובן, פתח רחב להתחזות, פעולה שהמחוקק ראה כאסורה וכפלילית. נרחיב מעט בנקודה זו לא בשל חשש כי מעתה תחל תופעה רחבה של התחזות של גברים לנשים ולהפך בחסות המדינה, אלא כדי להמחיש עד כמה הנחיות הוועדה ניתנו בחופזה וללא כל דיון רציני בהשלכות האפשריות.

בית המשפט בישראל, שאינו חשוד בשמרנות יתרה, קבע כי "כאשר פלוני קושר קשר חברתי-אינטימי עם זולתו, עליו לחשוף בפני הצד השני את היותו 'זכר' או 'נקבה' במונח הצר והמקובל כיום בחברה. ... כל 'הסכמה' של בן או בת הזוג שהושגה ללא ידיעה של עובדה מהותית זו, מהווה כפגיעה באוטונומיה של בן הזוג".⁶

אינו משקף את עמדת הממשלה. תוך הצגת הכשלים הרבים בדרך הכנת הדו"ח ובמסקנותיו. עד היום לא קיבלנו תשובה.

פנינו לאחרונה לשר המשפטים, לשר העבודה והרווחה, לשר החינוך ולשר הפנים והבריאות בבקשה להודיע כי הדו"ח

people identifying as transgender presenting to Endocrine Services in the Wellington region", *NZ Med J.* 2018 Jan 19;131 (1468): 33-42. PMID: 29346355

5 הכתיב "טרנס*פורמציה" מופיע בכותרות הדו"חות במקור. העתירה שלנו, בג"ץ 3941/22, הוגשה בי"ג בסיון תשפ"ב, 12.6.2022. תגובת המדינה הוגשה בכ"ה באלול תשפ"ב, 21.9.2022.

6 פסק דין: מדינת ישראל נ' חן אלקובי ואחרים: ת"פ 389-02, בסעיף 13.

1 GIDS, Number of referrals to GIDS, Gender Identity Development Service, NHS, UK

2 Michael Biggs, "Suicide by Clinic-Referred Transgender Adolescents in the United Kingdom", *Arch Sex Behav* 51, 685-690 (2022)

3 Emily Bazelon, "The Battle over Gender Therapy", *The New York Time Magazine*, June 2022

4 John W. Delahunt et al., "Increasing rates of